

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی - پژوهشی فضای جغرافیایی

سال چهاردهم، شماره‌ی ۴۶
تابستان ۱۳۹۳، صفحات ۲۵۹-۲۳۵

محمودرضا میرلطفی^۱

معصومه ملانوروزی^۲

تحلیل تأثیرات شهرک صنعتی خیام نیشابور بر کیفیت عینی زندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای بخش زبرخان)

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۱۰/۱۸

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۰۱/۲۴

چکیده

بهبود شرایط زیستی و دستیابی به زندگی بهتر از هدف‌های مهم زندگی بشر بوده است. پس از قرن‌ها تلاش و کسب تجربه روی آوردن به صنعت به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به عنوان رویکرد غالب از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است. چرا که صنعت ضمن ایجاد اشتغال پایدار و دسترسی به رفاه بیشتر، بهبود کیفیت زندگی را برای روستاییان به همراه داشته است. در این پژوهش که به روش توصیفی - تحلیلی بر روی شهرک صنعتی خیام انجام گرفته، کیفیت عینی زندگی روستاییان نیشابور با استفاده از منابع اسنادی، بررسی‌های میدانی و تکمیل پرسش-نامه و به کمک نرم‌افزار SPSS مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. یافته‌ها نشان می‌دهد که فرض برابری شاخص-های ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیرساختی در مؤلفه‌های بهداشتی و درمان، تفریح و اوقات فراغت، سرمایه اجتماعی و مسکن در آزمون t دو نمونه‌ای تایید گردیده و برای مؤلفه‌های آموزش، اشتغال، درآمد، زیرساخت‌ها و تسهیلات رد شده است. در این راستا بین میزان کیفیت عینی زندگی روستاییان (شاغل در شهرک صنعتی) در قبل و بعد از

E-Mail: mmirlotfi@uoz.ac.ir

E-Mail: mmmn.2020@yahoo.com

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

اشتغال در شهرک صنعتی، تفاوت معناداری وجود دارد، زیرا ۱۳۵ نفر (۸۱/۳۲ درصد)، از پاسخ‌دهندگان اعلام داشتند که کیفیت زندگی آن‌ها بعد از اشتغال در شهرک بهبود یافته است آماره Z با ۸/۴۲۱- و سطح معنی‌داری ۹۹ درصد نیز مؤید این مطلب است.

کلید واژه‌ها: شهرک صنعتی، کیفیت عینی زندگی، مناطق روستایی نیشابور.

مقدمه

برای پویایی اقتصاد روستایی، باید متنوع سازی فعالیت‌ها در برنامه‌ریزی‌های فضایی و منطقه‌ای، مورد توجه قرار گیرد، زیرا کشاورزی که فعالیت غالب در بسیاری از روستاهاست، به تنهایی قادر به تأمین اشتغال و درآمد کافی برای جامعه روستایی نبوده و در ادامه آن وضعیتی را که در حال حاضر به لحاظ مهاجرتی در نواحی روستایی دیده می‌شود، با شدت بیشتری گریبان‌گیر مسئولان و برنامه‌ریزان کرده و روستاها را با رکود اقتصادی مواجه می‌سازد. از سوی دیگر نواحی روستایی از موقعیت بسیار مستعد، برای استقرار و استمرار صنایع برخوردارند. برای احداث یک واحد صنعتی در نواحی روستایی، به هزینه‌گذاری کمتری نسبت به شهرها نیاز است که خود در وهله آغازین کار، سرمایه‌گذاری کمتری را برای استقرار صنایع طلب می‌کند (مطبیعی‌لنگرودی و نجفی‌کانی، ۱۳۹۰: ۱). نفوذ صنعت در مناطق روستایی ضمن ایجاد اقتصادی فعال می‌تواند دارای اثرات تکاثری^۳ باشد، به طوری که تجربیات کشورهای متعدد نشان می‌دهد که هر تغییر ساختاری از طریق صنعتی شدن، نه تنها نقش اقتصادی با ارزش در مناطق روستایی ایجاد نموده، بلکه منجر به اقتصاد خود رانشی می‌گردد (میسرا، ۱۹۹۰: ۱۵). صنعت در امتداد با دیگر بخش‌های اقتصادی و اجتماعی، باید به عنوان مهم‌ترین مؤلفه هر برنامه توسعه یکپارچه روستایی پذیرفته شود. ماهیت و الگوی صنعتی شدن چه در ابعاد کوچک مقیاس، و یا صنایع دستی و چه در صنایع بزرگ مقیاس تابع مواد خام اولیه و منابع انسانی در ابعاد محلی و منطقه‌ای است (Hag, 1979: 5107). در واقع چون موفقیت، در دستیابی به بهبود کیفیت زندگی انسان‌ها تجلی می‌یابد، هدف همه این تلاش‌ها برای بهبود کیفیت زندگی می‌باشد (Bloom, 2001: 4). و چون شغل یکی از مهم‌ترین حوزه‌های زندگی محسوب می‌شود، انتظار می‌رود وضعیت اشتغال فرد و ارزیابی که او از شغل خود دارد، بر کیفیت زندگی او تأثیر داشته باشد (جوهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۴۶). از آنجا که کیفیت زندگی، مفهومی پیچیده و چندبعدی است که تحت تأثیر مؤلفه‌هایی چون زمان و مکان، ارزش‌های فردی و

اجتماعی قرار دارد، از این رو معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف بر آن مترتب است. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان اندازه‌ای برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایت‌مندی و مواردی از این دست تعبیر کرده‌اند (Epley and Menon, 2007: 271). کیفیت زندگی، ویژگی‌های کلی اجتماعی-اقتصادی محیط یک ناحیه را نشان می‌دهد، که می‌تواند به عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماعی به کار رود. در این راستا، کیفیت زندگی روستا نیز به عنوان «چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده‌ها و روستا» تعریف می‌شود (Pal and Kumar, 2005: 326). بنابراین یافته‌های کیفیت زندگی می‌تواند برای بازشناسی استراتژی‌های سیاسی قبلی و طراحی سیاست‌های برنامه‌ریزی آینده استفاده شود (Lee, 2008: 1207). کیفیت زندگی اغلب با استفاده از شاخص‌های عینی یا شاخص-های ذهنی و به ندرت با استفاده از هر دو نوع شاخص‌ها اندازه‌گیری شده است (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۷). در واقع گسترده‌ترین و رایج‌ترین تمایز در بررسی کیفیت زندگی، تمایز میان کیفیت زندگی ذهنی و عینی است (Lee, 2008: 1206). در این میان شاخص‌های عینی کیفیت زندگی، شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای انعکاس میزان تأمین نیازهای انسانی هستند که بر اساس فراوانی یا کمیت مادی مانند میزان درآمد اندازه‌گیری می‌شوند. این شاخص‌ها وضعیت ظاهری و ملموس زندگی را نشان می‌دهند. در این روش از شاخص‌هایی مانند تولید ناخالص داخلی، شاخص پیشرفت اصلی، شاخص سلامت اجتماعی و شاخص توسعه انسانی برای مقایسه‌های ملی و بین‌المللی استفاده می‌شود (Costanza et al, 2006: 268). بنابراین مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به شناسایی نواحی مسئله‌دار، علل نارضایتی مردم، اولویت‌های شهروندان در زندگی، تأثیر فاکتورهای اجتماعی-جمعیتی بر کیفیت زندگی و پایش و ارزیابی کارایی سیاست‌ها و استراتژی‌ها در زمینه کیفیت زندگی کمک کند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۹). در این راستا هدف مقاله حاضر، بررسی تاثیرات شهرک صنعتی خیام بر کیفیت عینی زندگی روستاییان نیشابور می‌باشد. با توجه به موارد ذکر شده، این فرضیات مطرح می‌شود که: ۱- شهرک صنعتی خیام بر کیفیت زندگی روستاییان منطقه مؤثر بوده است. ۲- بین میزان کیفیت عینی زندگی روستاییان (شاغل در شهرک صنعتی) در قبل و بعد از اشتغال شهرک صنعتی تفاوت معناداری وجود دارد.

مبانی نظری

شهرک صنعتی عبارت است از قطعه زمینی که معمولاً چندین برابر ناحیه صنعتی است و به منظور استقرار صنایع و انجام فعالیت‌های صنعتی مشخص می‌شود. از نظر خدمات شهری تا حد زیادی متکی به شهر جداگانه‌ای نیست (توکلی‌نیا و نعمتی، ۱۳۸۷: ۷۵). اولین طرح نواحی صنعتی حدود نیم قرن پیش به اجرا درآمد، اما گسترش کلان

شهرک‌های صنعتی در سال‌های اخیر مطرح شده است (شرکت شهرک‌های صنعتی ایران، ۱۳۷۹: ۶). نخستین کوشش برای ایجاد مجتمع صنعتی در ایران در سال ۱۳۳۳ در کرج شروع شد که به علت فقدان برنامه‌ریزی و تعیین ضوابط و شرایط با شکست مواجه گردید و تنها واحد صنعتی که با مشکلات بسیاری ایجاد شد کارخانه کبریت-سازی بود که پس از دو سال توانست به مرحله بهره‌برداری برسد (سلیمی، ۱۳۷۸: ۲۶). استقرار صنعت در شهرک‌ها و مناطق روستایی منافع وسیعی را در برداشته، به طوری که سبب افزایش درآمد و توزیع متعادل درآمدهای روستایی گردیده‌اند. این مهم بخصوص در تغییر سطوح زندگی خانوارهای روستایی بسیار معنادار بوده است (رحیمی، ۱۳۸۳: ۸۳). در واقع استقرار صنایع در مناطق روستایی را می‌توان زمینه‌ساز بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی دانست.

واژه‌ی کیفیت در لاتین (Qual) به معنی چیزی و چه و Quality به مفهوم چگونگی آمده و QoI از منظر واژگانی به معنی چگونگی زندگی و در برگیرنده تفاوت‌های آن است که برای هر فرد ویژه، یگانه و متفاوت با دیگران است (کردزنگنه، ۱۳۸۵: ۲۰). مفهوم کیفیت زندگی به عنوان یک رشته جداگانه از دهه ۱۹۶۰ میلادی وارد مباحث علمی در اروپای غربی و شمال آمریکا شد (Pukeliene, 2011: 157). در ادبیات نظری توسعه، موضوع کیفیت زندگی از آغاز دهه ۱۹۹۰ به بعد، اهمیت فوق‌العاده‌ای یافته و مبنای تمایز و دسته‌بندی نوین کشورها در سال‌های اخیر شده است (عنبری، ۱۳۸۹: ۱۵۰). کیفیت زندگی مفهومی نامشخص است و معنی آن بستگی بسیار به بستری دارد که در آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. برخلاف پدیده‌های طبیعی مانند دما، اقلیم، تعداد جمعیت، کیفیت زندگی مستقیماً قابل مشاهده و اندازه‌گیری با ملاک‌های پذیرفته شده عموم نیست، بلکه یک انتزاع فکری است که تمهید شده است تا در نظر گرفتن چگونگی زندگی مردم را در چارچوب‌هایی تسهیل کند که در آن‌ها داوری درباره‌ی اینکه چه چیز می‌تواند بهتر یا بدتر باشد مطرح می‌شود. بنابراین، مشابه با مفاهیمی چون توسعه، رفاه و بهزیستی است (قدمی و معتمد، ۱۳۹۲: ۳۸). در واقع محققان بر این باورند که اصطلاح کیفیت زندگی، مانند مفهوم توسعه تا اندازه‌ای مبهم است. از یک سو کیفیت زندگی فردی به عنوان پنداشتی از چگونگی گذران فرد مطرح می‌شود و از بعدی کلی‌تر در برگیرنده موقعیت‌های زندگی در مکان‌های مختلف حول عاملی مشخص‌اند، این موقعیت‌ها عبارتند از محیط پیرامونی و یا فرهنگ در جامعه‌ای معین (Pal, 2005: 217). بنابراین کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که دارای معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف می‌باشد. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنج‌های برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی و رضایت‌مندی تفسیر کرده‌اند (Epley and Menon, 2008: 281). تعریف عملی که در گزارش یونسکو (۱۹۷۷) مورد استفاده قرار گرفته، کیفیت زندگی را این‌گونه تعریف کرده است، کیفیت زندگی (QOL)، یک مفهوم کلی است که تمام جنبه‌های زیستی را شامل: رضایت مادی، نیازهای حیاتی، به علاوه جنبه‌های انتقالی زندگی نظیر توسعه فردی،

خودشناسی و بهداشت اکوسیستم را پوشش می‌دهد (قره‌باغیان و همکاران، ۱۳۷۷: ۹۲). بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی (WHO): کیفیت زندگی، تفسیر شخصی هر فرد از وضعیت زندگی‌اش در متن فرهنگ و نظام ارزشی است که در آن به سر می‌برد» (Bowling, 1995: 637). گفته می‌شود که کیفیت زندگی مناسب‌ترین فرصت برای مطالعه رابطه انسان و محیط زندگی‌اش را در اختیار محققان قرار می‌دهد (Pacione, 2003: 21). هریز راکهام^۴ کیفیت زندگی را مترادف با بهزیستی و گریک^۵ کیفیت زندگی را مترادف با شادمانی می‌داند (Fayer & Machin, 2000: 4,5). داس در سال ۲۰۰۸، کیفیت زندگی را به عنوان بهزیستی یا عدم بهزیستی مردم و محیط زندگی آنها تعریف می‌کند (Das, 2008: 301). کویستانزا و همکاران در سال ۲۰۰۷، کیفیت زندگی را به عنوان میزان تأمین نیازهای انسانی در ارتباط با ادراکات افراد و گروه‌ها از بهزیستی ذهنی تعریف می‌کند (Costanza et al, 2007: 269). رافائل و همکارانش، کیفیت زندگی را حدی که شخص از امکانات مهم زندگی‌اش لذت می‌برد، تعریف می‌کنند (Repheal et al, 1997: 67). داس بیان می‌کند که، کیفیت عینی زندگی، شرایط بیرونی زندگی را نمایش می‌دهد (Das, 2008: 298). همچنین فو اعتقاد دارد که، کیفیت عینی زندگی با استفاده از شاخص‌های عینی که مرتبط با واقعیات قابل مشاهده و ملموس زندگی هستند، اندازه‌گیری می‌شود. این شاخص‌ها از داده‌های ثانویه مانند تراکم جمعیت، نرخ جرم، میزان تحصیلات، خصوصیات خانوار و ... حاصل می‌شود (Foo, 2000: 34).

پیشینه تحقیق

پس از مطالعه و کنکاش در متون علمی، به خصوص گزارش‌ها، تحقیقات و پروژه‌های انجام شده در حوزه استقرار شهرک‌های صنعتی و کیفیت زندگی، به موارد مرتبط با موضوع حاضر برمی‌خوریم که به چند مورد اشاره می‌گردد. پاشازاده (۱۳۹۱) در تحقیقی به بررسی اثرات اقتصادی- معیشتی شهرک‌های صنعتی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرک صنعتی گرمی) پرداخت که نتایج نشان داد، شهرک صنعتی سبب ارتقاء کیفی زندگی و تغییر در الگوی مصرف کالاهای بادوام (بهبود زندگی شاغلان روستایی شهرک صنعتی) شده است. نصیری (۱۳۸۸) در تحقیقی به بررسی استقرار واحدهای صنعتی، عاملی تأثیرگذار بر فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی (نمونه تجربی روستاهای شهر بومهن) پرداخت. نتیجه آن که در بین ده شاخص برگزیده شده، افزایش درآمد، رضایت و ثبات شغلی و عدم مهاجرت و انگیزه ماندگاری، تغییر در الگوی مصرف، تغییر در ترکیب سنی جمعیت، مشارکت در امور روستا، استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی، سواد، بیمه، کمیت مسکن روستایی در روستاهای مورد مطالعه تفاوت معناداری را نشان می‌دهند.

4 - Harris Rackham

5- Greek

ماستری‌فراهانی (۱۳۸۳) در تحقیقی اثرات ایجاد شهرک صنعتی و نقش آن در تحول نواحی روستایی (نمونه موردی شهرک صنعتی ابیک‌آباد اراک) را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که، شهرک صنعتی ابیک‌آباد باعث تحول در ابعاد اقتصادی و مکانی شده است و کمتر در بعد اجتماعی یا همان مهاجرت تأثیر گذاشته است.

شی^۶ (۱۹۸۵) در تحقیقی به بررسی اثرات صنایع غیر متمرکز و روستایی در تایوان می‌پردازد و ظهور تخصص-توازن شهری- روستایی، افزایش درآمد محلی و افزایش ضریب اشتغال غیر کشاورزی را از اثرات استقرار صنعت در مناطق روستایی می‌داند.

جانسون و راسکر^۷ (۱۹۹۵) در تحقیقی نقش ارزش‌های کیفیت زندگی و اقتصادی در محل کسب و کار روستایی را مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که چهار عامل: ارزش اقتصادی، ارزش کیفی، ارزش‌های اجتماعی و ارزش‌های تفریح و سرگرمی در انتخاب محل کسب و کار روستایی مهم می‌باشند.

پاریخ^۸ (۱۹۹۶) در تحقیقی نقش صنعتی شدن را به عنوان بخشی از فرایند توسعه همه جانبه روستایی بوریای هند، مورد مطالعه قرار داد و به این نتیجه رسید که صنایع روستایی سبب کاهش فقر در منطقه و افزایش آگاهی‌ها، گسترش آموزش، سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش کشاورزی و افزایش درآمد خانواده‌های کم درآمد، اشتغال‌زایی در بخش غیر کشاورزی و افزایش درآمد روستاییان می‌گردد.

جان نیلسون^۹ و همکاران (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی کیفیت زندگی افراد مسن در مناطق روستایی پرداختند نتیجه این پژوهش بیانگر این بود که کیفیت زندگی افراد مسن در صورت وجود یک شبکه اجتماعی یعنی داشتن نقشی در خانواده و جامعه، حمایت اجتماعی و داشتن وضعیت مالی امن دارای وضعیت مطلوبی خواهد بود.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع کاربردی و از روش توصیفی - تحلیلی جهت بررسی پارامترهای مورد بررسی سود جسته و همانند سایر تحقیقات دارای دو زیر بخش عمده جهت انجام بوده است. بخش اول را مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای جهت بررسی مواردی چون ادبیات نظری موضوع و پیشینه تحقیق به خود اختصاص داده و بخش دوم در قالب پژوهش میدانی و پیمایشی جهت جمع‌آوری اطلاعات و سپس تدوین و تکمیل پرسش‌نامه انجام پذیرفته است. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه با تأیید کارشناسان مربوط انجام شد و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای

6 - Shih

7 - Johnson & Rasker

8 - Parikh

9 - Jan Nilssona

کرونباخ برآورد گردیده (جدول ۱)، که با توجه به آستانه‌های در نظر گرفته شده در منابع علمی معتبر، از قابلیت اعتماد مطلوبی برخوردار است (سکاران، ۱۳۸۱: ۱۰۶).

جدول ۱- پایایی میزان آلفای کرونباخ شاخص‌های پژوهش

ردیف	شاخص	میزان آلفای کرونباخ
۱	اجتماعی	۰/۸۰۰
۲	اقتصادی	۰/۷۸۲
۳	زیر ساختی	۰/۷۹۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

جامعه آماری شامل کلیه سرپرستان خانوارهای روستایی (برج، ساحل برج، پوست فروشان، اسدآباد، اردوغش، بوژمهران، محسن‌آباد و سعیدآباد) شاغل در شهرک صنعتی خیام، که بر اساس آمار سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۳۶۹ خانوار می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در سطح ۹۵ درصد اطمینان ($T = 1/96$) برابر با ۳۳۲ سرپرست خانوار شاغل و غیر شاغل در شهرک تعیین و به صورت تصادفی انتخاب و تکمیل گردید، در مراحل بعدی تحقیق تحلیل داده‌های گردآوری شده در قالب پرسش‌نامه با استفاده از نرم افزار SPSS صورت گرفته و از آزمون‌های آماری T دو نمونه‌ای، Mann-Whitney U و Wilcoxon جهت پاسخ‌گویی به سؤالات استفاده شده است. جهت آزمون تأثیرات شهرک صنعتی خیام بر کیفیت عینی زندگی روستاییان، شاخص‌های کیفیت عینی زندگی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی- خدماتی) جهت سنجش وضعیت زندگی جامعه آماری تحقیق مورد بررسی قرار داده شد. جدول ۲، شاخص‌های کیفیت عینی و زیرگروه‌های هر یک از این شاخص‌ها را نشان می‌دهد.

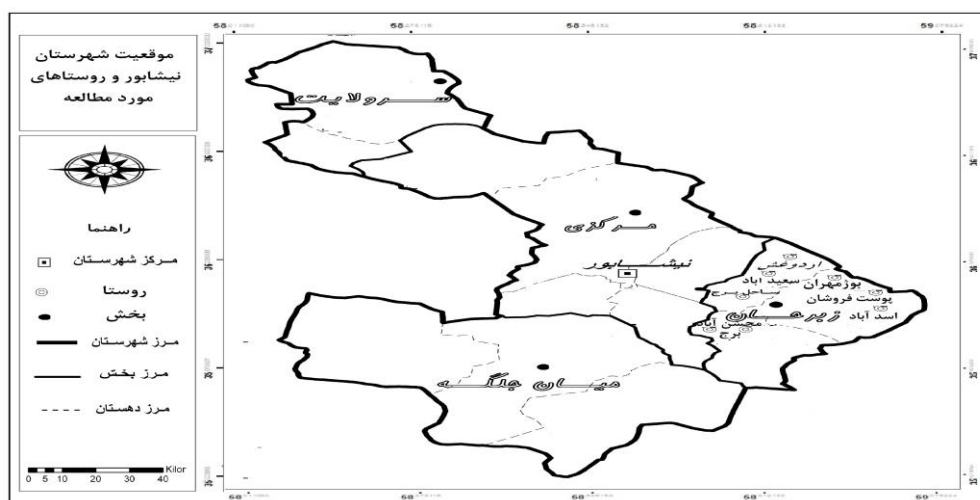
جدول ۲- شاخص‌های کیفیت عینی روستاییان

ابعاد	متغیرها	گویه‌ها
اجتماعی	آموزش	بهره‌مندی از امکانات مناسب آموزشی، فرصت ادامه تحصیل فرزندان، آگاهی و تخصص در حرفه کاری، کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، تعداد کتابخانه‌ها، تعداد مراکز آموزشی، میزان برگزاری کلاس‌های نهضت سواد آموزی
	بهداشت و درمان	بهره‌مندی از خدمات بهداشتی و درمانی، پوشش بیمه درمانی، مصرف هفتگی مواد پروتئینی (گوشت و ماهی) در برنامه غذایی، مصرف هفتگی مواد لبنی (شیر، ماست، پنیر، کره) در برنامه غذایی، مصرف هفتگی میوه و سبزیجات
	تفریح و اوقات فراغت	وجود امکانات مناسب ورزشی در روستا، توان انجام مسافرت سالانه به همراه خانواده
	سرمایه اجتماعی	میزان اعتماد به همکاران، میزان مشارکت در امور مربوط به روستا، میزان مشارکت در فعالیت‌های محله، میزان مشارکت با همکاران

اطمینان به امنیت شغلی، میزان رضایت از شغل، اطمینان به آینده شغلی و کسب درآمد ثابت	اشتغال	اقتصادی
قدرت خرید برای رفع مایحتاج روزانه، میزان پس انداز ماهیانه، میزان استفاده از کالاهای بادوام، رضایت از میزان درآمد	درآمد	
کیفیت مصالح به کار رفته شده در ساخت مسکن، میزان دسترسی به امکانات و تجهیزات مسکن از قبیل (توالت بهداشتی، حمام، اتاق و ...)	مسکن	زیرساختی
تعداد وسایل حمل و نقل عمومی، کیفیت راه‌های ارتباطی مناسب، بازسازی خانه‌ها در روستا، بازسازی و افزایش فضاهای سبز و تفریحی	زیرساخت‌ها	
کیفیت جمع‌آوری و دفع زباله‌ها، میزان دسترسی به نیروی برق جهت تأمین روشنایی، میزان دسترسی جهت بهره‌مندی از آب آشامیدنی سالم	تسهیلات	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، با استفاده از منابع در دسترس

شهرستان نیشابور بین ۵۸ درجه و ۱۹ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۳۰ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۵ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۳۹ دقیقه عرض جغرافیایی و در امتداد رشته کوه‌های بینالود به شکل بیضی قرار دارد (طاهری، ۱۳۸۰: ۶). این رشته کوه‌ها که به صورت نواری در جهت شمال غربی - جنوب شرقی شهرستان امتداد یافته، نیشابور را از شهرستان‌های مشهد، چناران و قوچان جدا می‌سازد. این شهرستان دارای ۴ بخش: مرکزی، زبرخان، سرولایت و میان جلگه می‌باشد (شکل ۱). بخش زبرخان با مساحت ۱۱۳۹/۷ کیلومترمربع، ۱۲/۸ درصد از گستره‌ی شهرستان را در بر گرفته و در قسمت شرق و جنوب شرقی نیشابور واقع شده است.

شکل ۱: نقشه موقعیت شهرستان نیشابور در استان خراسان رضوی

یافته‌ها

ترکیب سنی پاسخگویان گروه شاغل در شهرک صنعتی گویای آن است که، میانگین سنی این گروه ۲۹ سال و میانگین سنی گروه شاهد ۳۲ سال بوده است (جدول ۳)

جدول ۳- ترکیب سنی و جنسی گروه شاهد و شاغل

گروه	درصد زنان	درصد مردان	پایین‌ترین سن	بالا‌ترین سن	میانگین سنی
شاغل	۱۸/۷	۸۱/۳	۱۷	۵۱	۲۹
شاهد	۲۰/۵	۷۹/۵	۱۷	۶۳	۳۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

جدول ۴- تفاوت سطح سواد جامعه نمونه

ردیف	تحصیلات	درصد	
		گروه شاغل	گروه غیر شاغل
۱	بی‌سواد	۳/۶	۷/۹
۲	نهضت سوادآموزی و ابتدایی	۳	۸/۴
۳	راهنمایی	۲۱/۷	۴۴/۴
۴	دیپلم	۴۷	۲۵/۸
۵	فوق دیپلم	۱۵/۱	۹
۶	لیسانس	۶/۶	۳/۴
۷	فوق لیسانس و بالاتر	۳	۱/۱
۸	جمع	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

بررسی سطح تحصیلات نشانگر آن است که، بیش‌ترین فراوانی در میان افراد شاغل در شهرک صنعتی مربوط به گروه تحصیلی دیپلم بوده است. همچنین بیش‌ترین فراوانی در میان افراد غیر شاغل در شهرک مربوط به گروه تحصیلی راهنمایی می‌باشد (جدول ۴).

بررسی وضعیت درآمدی خانوارهای شاغل در شهرک صنعتی گویای آن است که، میزان درآمد خانوارهای روستایی پس از اشتغال در شهرک صنعتی سیر صعودی داشته است. در واقع اشتغال در شهرک صنعتی سبب افزایش میانگین درصدی درآمد شاغلان در سطح ۷۰/۸۳ درصد شده است (جدول ۵).

جدول ۵- وضعیت درآمد ماهانه گروه شاغل قبل و بعد از اشتغال در شهرک (به هزار ریال)

میزان درآمد	قبل از اشتغال در شهرک	بعد از اشتغال در شهرک	درصد افزایش
کم‌ترین	بدون حقوق	۱۵۰۰	-
بیشترین	۷۰۰۰	۹۵۰۰	۳۵/۷۱
میانگین	۳۱۲۰	۵۳۳۰	۷۰/۸۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

وضعیت اشتغال گروه غیر شاغل بیانگر آن است که، بیشتر پاسخ‌دهندگان را گروه شغلی زارعین با ۲۴/۷ درصد تشکیل می‌دهند و اما کم‌ترین گروه شغلی مربوط به گروه شغلی بیکار با ۶ درصد می‌باشد (جدول ۶).

جدول ۶- وضعیت اشتغال گروه غیر شاغل

شغل	فراوانی	درصد	شغل	فراوانی	درصد
زارع	۴۱	۲۴/۷	کارمند	۲۸	۱۶/۹
دامدار	۱۱	۶/۶	بیکار	۱۰	۶
باغدار	۱۲	۷/۲	خانه دار	۲۳	۱۳/۹
کارگر	۳۰	۱۸/۱	سایر	۱۱	۶/۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

به منظور بررسی شاخص‌های اجتماعی روستاهای مورد مطالعه از متغیرهای آموزشی، بهداشتی، درمانی، تفریح و اوقات فراغت و سرمایه اجتماعی استفاده شده است.

جهت سنجش وضعیت آموزشی به بررسی بهره‌مندی از امکانات مناسب آموزشی، فرصت ادامه تحصیل، آگاهی و تخصص در حرفه کاری، برگزاری کلاس‌های نهضت سوادآموزی، تعداد مراکز آموزشی، تعداد کتابخانه پرداخته شد. نتایج تحقیق همان‌گونه که در جدول شماره ۷ آمده نشان می‌دهد، با توجه به سطح معناداری، کوچک‌تر از ۱ درصد، t سطر اول با مقدار برابر با ۱۱/۰۰۰ گزارش می‌گردد. چرا که، با توجه به آزمون لیون^{۱۰} اگر سطح معناداری آزمون لیون ۵ درصد و کمتر بود فرض برابری واریانس‌ها را رد کرده و t سطر دوم گزارش می‌شود ولی اگر سطح معناداری آزمون لیون بیشتر از ۵ درصد بود نمی‌توان فرض برابری واریانس‌ها را رد کرد لذا t سطر اول گزارش می‌شود. در

نتیجه در اینجا فرض یکسان بودن شاخص‌های مذکور تایید گردیده و تفاوت معناداری این شاخص‌ها در قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی مشخص می‌گردد.

جدول ۷- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های آموزشی بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		مؤلفه‌های آموزشی
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰.۴۳۲	۴/۷۶	۰/۰۰۰	۳۳۰	۱۱/۰۰۰	۰/۰۱۱	۶/۵۴۶	فرض برابری واریانس‌ها
۰.۴۳۲	۴/۷۶	۰/۰۰۰	۳۲۰/۲۸۶	۱۱/۰۰۰			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

بهداشت از شاخص‌های مهم برای ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی است. بهداشت مجموعه‌ای از علوم مختلف است و به طور کلی منظور از آن، انجام کارهایی برای جلوگیری از ابتلای مردم به بیماری و رسیدن به سلامتی است (رهنما، ۱۳۸۹، ۵۶). جهت سنجش شاخص بهداشتی درمانی از متغیرهای (بهره‌مندی از خدمات بهداشتی و درمانی، مصرف هفتگی مواد پروتئینی، مصرف هفتگی مواد لبنی، مصرف هفتگی میوه و سبزیجات) استفاده شده است.

جدول ۸- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های بهداشتی درمانی بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		مؤلفه‌های بهداشتی درمانی
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰.۲۸۶۲۹	۱/۴۳۹	۰/۰۰۰	۳۳۰	۵/۰۲۹	۰/۵۲۰	۰/۴۱۴	فرض برابری واریانس‌ها
۰.۲۸۶۲۹	۱/۴۳۹	۰/۰۰۰	۳۲۹/۸۶۹	۵/۰۲۹			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

نتایج تجزیه و تحلیل متغیرهای بهداشتی درمانی (جدول ۸) نشان داد، با توجه به سطح معناداری به دست آمده کوچک‌تر از ۱ درصد می‌توان فرض یکسان بودن شاخص‌های مذکور را در دو وضعیت قبل و بعد از احداث شهرک صنعتی با مقدار t برابر با ۵/۰۲۹ مورد تایید و بر وجود تفاوت معناداری این شاخص‌ها در دو وضعیت صحت گذاشت و بیان نمود که شرایط روستاییان پس از اشتغال در شهرک صنعتی در زمینه شاخص‌های بهداشتی درمانی

بهبود یافته است. نتایج تجزیه و تحلیل شاخص‌های تفریح و اوقات فراغت (دسترسی به امکانات مناسب ورزشی و انجام مسافرت) همان‌گونه که در جدول ۹، آمده گویای آن است که، با توجه به سطح معناداری ۱ درصد، می‌توان فرض یکسان بودن شاخص‌های مذکور را در دو وضعیت قبل و بعد از ایجاد شهرک صنعتی با مقدار t برابر با ۲/۵۲ مورد تأیید قرار داد و به تفاوت معناداری این شاخص‌ها را پی برد.

جدول ۹- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های تفریحی و اوقات فراغت بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		تفریح و اوقات فراغت
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۲۰۰۸۴,	۵۰۶,	۰/۰۱۲	۳۳۰	۲/۵۲	۰/۹۵۷	۰/۳۲۹	فرض برابری واریانس‌ها
۲۰۰۸۴	۵۰۶,	۰/۰۱۲	۳۲۸/۸۳۷	۲/۵۲			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

برای سنجش شاخص سرمایه اجتماعی از متغیرهای: اعتماد به همکاران، مشارکت با همکاران، مشارکت در فعالیت‌های محله و مشارکت در امور مربوط به روستا) استفاده شده است. نتایج تجزیه و تحلیل متغیرهای سرمایه اجتماعی (جدول ۱۰) نشان داد در این زمینه، با توجه به سطح معناداری به دست آمده ۱ درصد می‌توان فرض یکسان بودن شاخص‌های مذکور را در دو وضعیت قبل و بعد از احداث شهرک صنعتی با مقدار t برابر با ۳/۴۰۳ تأیید می‌گردد. در واقع اشتغال در شهرک صنعتی سبب افزایش سرمایه اجتماعی در شاخص‌های نام‌برده برای جامعه مورد بررسی شده است.

جدول ۱۰- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		سرمایه اجتماعی
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۲۶۵۵۵	۹۰۳۶۱	۰/۰۰۱	۳۳۰	۳/۴۰۳	۰/۳۳۵	۰/۹۳۲	فرض برابری واریانس‌ها
۲۶۵۵۵	۹۰۳۶۱,	۰/۰۰۱	۳۲۹/۸۱۵	۳/۴۰۳		۰	فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

در خصوص میزان مشارکت روستاییان همان‌گونه که در جدول ۱۱، آمده است پس از اشتغال در شهرک صنعتی خیام میزان مشارکت‌های مالی و یدی در سطح روستا گسترش پیدا نموده است. اما میزان مشارکت‌های مشورتی سیر نزولی طی نموده است. در کل میزان مشارکت در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک، تغییر زیادی پیدا نکرده است که علت این امر، بالا بودن روحیه مشارکت در میان روستاییان می‌باشد که سبب شده قبل از اشتغال در شهرک صنعتی خیام نیز میزان مشارکت‌ها بالا باشد.

جدول ۱۱- درصد مشارکت‌های مردمی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی (درصد)

نوع مشارکت	قبل از اشتغال	پس از اشتغال
مالی	۲۲/۳	۲۳/۵
یدی	۳۹/۲	۴۰/۴
مشورتی	۲۸/۳	۲۵/۳
بدون پاسخ	۱۰/۲	۱۰/۸
جمع	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

ایجاد اشتغال یکی از آثار مهم نواحی صنعتی در روستاها به شمار می‌رود. به عبارتی نفوذ صنعت در مناطق روستایی ضمن ایجاد اقتصادی فعال می‌تواند دارای کنش فزاینده باشد (Desai, 1980:464). یافته‌های تحقیق در زمینه شاخص‌های اقتصادی نشان دهنده آن است که، احداث شهرک صنعتی خیام سبب افزایش نرخ اشتغال روستاییان شده است. زیرا یافته‌های تحقیق با توجه به جدول ۱۲، حاکی از آن است که، با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد و میزان t برابر با ۶/۹۶۶ می‌توان به تفاوت معناداری و بهبود وضعیت شاغلان شهرک صنعتی در زمینه اطمینان به آینده شغلی و کسب درآمد ثابت، اطمینان به امنیت و رضایت شغلی، قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی صحنه گذاشت.

جدول ۱۲- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های اشتغال بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		اشتغال
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰.۲۶۲۰۴	۱/۸۲۵۳۰	۰/۰۰۰	۳۳۰	۶/۹۶۶	۰/۰۰۰	۱۲/۷۵۳	فرض برابری واریانس‌ها
۰.۲۶۲۰۴	۱/۸۲۵۳۰	۰/۰۰۰	۳۱۴/۶۸۷	۶/۶۶۹			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

با توجه به اینکه درآمد جزء متغیرهای کمی (نسبتی) است از آزمون پارامتری t مستقل استفاده گردید. نتایج حاصل از آزمون نشان می‌دهد، بین درآمد پرسش شوندگان در زمینه میزان درآمد، میزان پس انداز ماهیانه و قدرت خرید قبل و بعد از اشتغال در شهرک تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۱ با مقدار t برابر با ۷/۹۳ وجود دارد و در واقع شهرک صنعتی در افزایش میزان درآمد روستاییان موثر بوده است (جدول ۱۳).

جدول ۱۳- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های درآمد بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		درآمد
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰.۲۳۵۹۸	۱/۸۷۳۴۹	۰/۰۰۰	۳۳۰	۷/۹۳۹	۰/۰۰۱	۱۲/۲۶۶	فرض برابری واریانس‌ها
۰.۲۳۵۹۸	۱/۸۷۳۴۹	۰/۰۰۰	۳۰۳/۹۴۳	۷/۹۳۹			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

نتایج حاصل از مطالعات میدانی نشان دهنده تغییرات معناداری در استفاده از انواع کالاهای بادوام در میان شاغلان در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی خیام است. این امر از مهم‌ترین مظاهر گستردگی فرهنگ مصرف در بین جامعه نمونه به شمار می‌رود که با افزایش وسایل ارتباط جمعی و بهبود وضعیت اقتصادی امری اجتناب ناپذیر به شمار می‌رود.

مقایسه میانگین مصرف کالاهای بادوام با استفاده از آزمون ناپارامتری ویلکاکسون (جدول ۱۴)، نشان دهنده آن است که مقدار مصرف در تمام کالاها به جز دوچرخه، موتورسیکلت و کولر که تفاوت معناداری در آن‌ها مشاهده نگردید در سایر گزینه‌ها مقدار مصرف گسترش پیدا کرده است.

جدول ۱۴- مقایسه ارقام مصرفی خانوارهای شاغل در شهرک صنعتی خیام قبل و بعد از اشتغال با استفاده از آزمون ویلکاکسون

ردیف	متغیرها	رتبه‌های منفی	رتبه‌های مثبت	رتبه‌های برابر	Z	سطح معناداری
۱	رادیو، ضبط صوت	۵۵	۱۰۴	۱۶۱	-۳/۸۸۶	**./۰۰۰
۲	جارو برقی	۶۹	۱۴۳	۱۲۰	-۳/۷۱۰	**./۰۰۰
۳	تلویزیون رنگی	۱۱۹	۴۷	۱۶۶	-۵/۵۸۸	**./۰۰۰
۴	LCD,LED	۴۷	۱۵۲	۱۳۳	-۷/۴۴۳	**./۰۰۰
۵	چرخ خیاطی	۸۵	۱۱۲	۱۳۵	-۱/۹۲۴	*./۰۰۵
۶	اجاق گاز	۱۵۰	۳۷	۱۴۵	-۸/۲۶۳	**./۰۰۰
۷	آبگرمکن	۲۱	۱۴۰	۱۷۱	-۹/۳۷۹	**./۰۰۰
۸	دوچرخه	۹۷	۹۵	۱۴۰	-۱.۴۴	D./۸۸۵
۹	موتورسیکلت	۸۵	۸۶	۱۶۱	-۰.۷۶	D./۹۳۹
۱۰	خودرو سواری	۵۴	۱۵۰	۱۲۸	-۶/۷۲۱	**./۰۰۰
۱۱	یخچال فریزر	۷۸	۱۳۴	۱۲۰	-۳/۸۴۶	**./۰۰۰
۱۲	یخچال	۱۱۰	۲۷	۱۹۵	-۶/۹۳۰	**./۰۰۰
۱۳	بخاری	۱۴۸	۴۷	۱۳۷	-۷/۲۳۳	**./۰۰۰
۱۴	مبل	۴۶	۱۴۶	۱۴۰	-۷/۲۱۷	**./۰۰۰
۱۵	کامپیوتر	۶۸	۱۴۱	۱۲۳	-۵/۰۵۰	**./۰۰۰
۱۶	تلفن	۱۴۹	۷۵	۱۰۸	-۴/۹۴۴	**./۰۰۰
۱۷	کولر	۹۷	۱۰۳	۱۳۲	-۰.۴۹۱	D./۶۲۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲ D = عدم معناداری * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۰۱

جهت سنجش اثرات احداث شهرک‌های صنعتی بر شاخص‌های کالبدی- خدماتی متغیرهای: مسکن، زیرساخت‌ها و تسهیلات را مورد مطالعه قرار دادیم. در این خصوص تأثیر ایجاد نواحی صنعتی بر روی مسکن را می‌توان از لحاظ کیفیت مصالح، میزان دسترسی به امکانات و تجهیزات مسکن مورد بررسی قرار داد. نتایج حاصل از آزمون t در این زمینه نشان می‌دهد که بین کیفیت مصالح و تجهیزات مسکن جامعه مورد مطالعه قبل و بعد از اشتغال در شهرک تفاوت معناداری در سطح کمتر از ۱ درصد با مقدار t برابر با ۷/۴۵۴ وجود دارد (جدول ۱۵). در واقع اشتغال در شهرک صنعتی و بهبود وضعیت درآمد شاغلان به دنبال اعطای وام‌های دولتی برای ساخت مسکن به روستاییان،

شرایط بهبود کیفیت مصالح و دسترسی به امکانات و تجهیزات مناسب مسکن را برای روستائیان شاغل در شهرک صنعتی خیام فراهم نموده است.

جدول ۱۵- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های مسکن بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		مسکن
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰/۱۵۵۱۷	۱/۱۵۶۶۳	۰/۰۰۰	۳۳۰	۷/۴۵۴	۰/۳۵۷	۸۵۲،	فرض برابری واریانس‌ها
۰/۱۵۵۱۷	۱/۱۵۶۶۳	۰/۰۰۰	۳۲۸/۷۵۷	۷/۴۵۴			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

توسعه و بهبود زیرساخت‌های روستایی یکی از عوامل اصلی توسعه و پیشرفت روستا به شمار می‌رود که سهم بسزایی در افزایش بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی ایفا می‌کند. یکی از اهداف احداث شهرک‌های صنعتی ارتقاء زیرساخت‌های روستایی است که نتایج تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های زیرساختی (افزایش تعداد وسایل حمل و نقل عمومی، کیفیت راه‌های ارتباطی، بازسازی خانه‌ها در روستا و بازسازی و افزایش فضای سبز و تفریحی)، (جدول ۱۶)، گویای آن است که، با توجه به سطح معناداری کمتر از ۱ درصد می‌توان فرض یکسان بودن شاخص‌های مذکور را در دو وضعیت قبل و بعد از ایجاد شهرک صنعتی مورد تأیید قرار داد و بر وجود تفاوت معناداری این شاخص‌ها در دو وضعیت با مقدار t برابر با ۱۳/۱۱۶ صحه گذاشت. در واقع نتایج این تحقیق در زمینه بازسازی و افزایش فضاهای سبز با گفته کولونتای در سال ۱۹۷۳ که بیان می‌کند با احداث مجموعه‌های صنعتی، فضای سبز در مناطق روستایی افزایش می‌یابد (با سطح معناداری کمتر از ۵ درصد)، هم‌سوئی دارد.

جدول ۱۶- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های زیرساختی بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها		کیفیت زیر ساخت
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰/۲۸۹۸۱	۳/۰۲۱۰۸	۰/۰۰۰	۳۳۰	۱۳/۱۱۶	۰/۰۲۳	۵/۲۲۱	فرض برابری واریانس‌ها
۰/۲۸۹۸۱	۳/۰۲۱۰۸	۰/۰۰۰	۳۲۷/۱۴۶	۱۳/۱۱۶			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

برای سنجش اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر تسهیلات روستا، به بررسی میزان بهره‌مندی روستاییان از آب آشامیدنی سالم، میزان دسترسی به نیروی برق و جمع‌آوری و دفع زباله پرداخته شد. نتایج حاصل از آزمون t (جدول ۱۷)، در این زمینه نشان می‌دهد که، بین بهره‌مندی از تسهیلات قبل و بعد از اشتغال در شهرک تفاوت معناداری در سطح کمتر از ۱ درصد با مقدار t برابر با ۸/۵۲۳ وجود دارد. در واقع شهرک صنعتی در بهبود بهره‌مندی از تسهیلات برای روستاییان شاغل در شهرک صنعتی نقش مؤثری داشته است. اطلاعات به دست آمده از مطالعات میدانی حاکی از آن است که، روستاییان از وضعیت دسترسی به آب آشامیدنی سالم و نیروی برق رضایت قابل قبولی را داشتند اما رضایت روستاییان از وضعیت جمع‌آوری و دفع زباله نسبتاً پایین بوده و خواستار بهبود شرایط جمع‌آوری و دفع زباله در روستا بودند.

جدول ۱۷- نتایج آزمون T، اثرات احداث شهرک صنعتی خیام بر مؤلفه‌های تسهیلات بین دو گروه

آزمون t برای برابری میانگین‌ها				آزمون لیون برای برابری واریانس‌ها			
میزان خطای تفاوت‌ها	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری دو جامعه	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	تسهیلات
۰/۰۰۰	۱/۹۲۷۷۱	۰/۰۰۰	۳۳۰	۸/۵۲۳	۰/۰۱۸	۵/۶۵۳	فرض برابری واریانس‌ها
۰/۰۰۰	۱/۱۷۷۲۹	۰/۰۰۰	۳۲۳/۵۸۷	۸/۵۲۳			فرض نابرابری واریانس‌ها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

با توجه به مطالب بیان شده می‌توان به این نتیجه رسید که، میان شهرک صنعتی خیام و شاخص‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی-خدماتی، رابطه معناداری در سطح $(sig < ۰/۰۵)$ ، وجود دارد بنابراین با توجه به سطح معناداری به دست آمده می‌توان به ارتباط میان اشتغال در شهرک صنعتی و بهبود این شاخص‌ها در میان ساکنان روستایی پی برد.

پس از آزمون شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و زیرساختی جهت آزمون فرضیه تحقیق، تأثیر شهرک صنعتی خیام بر کیفیت زندگی روستاییان از آزمون t تک نمونه‌ای^{۱۱}، استفاده گردید.

جدول ۱۸- آزمون t تک نمونه‌ای

Test value= 3							
۹۵ فاصله اطمینان تفاوت		انحراف از میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون t	میانگین	کیفیت عینی زندگی
بالا	پایین						
۸۰/۷۷۳۲	۷۶/۶۹۶۷	۷۸/۷۳۴۹۴	۰/۰۰۰	۳۳۱	۷۶/۲۷۱	۲/۸۵	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در خصوص فرضیه اول تحقیق حاکی از آن است که t محاسبه شده برابر ۷۶/۲۷۱ می‌باشد که از مقدار بحرانی جدول در سطح ۹۹ درصد بزرگ‌تر می‌باشد بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که آزمون محاسبه شده به لحاظ آماري معنادار می‌باشد.

در این قسمت جهت آزمون فرضیه دوم تحقیق و تعیین نمودن میزان تغییرات کیفیت زندگی روستاییان شاغل در شهرک صنعتی خیام، در قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی از آزمون رتبه‌ای ویلکاکسون^{۱۲}، استفاده گردید چرا که این آزمون اندازه تفاوت میان رتبه‌ها را در نظر می‌گیرد. نتایج این تحلیل با توجه به جدول ۱۹، گویای آن است که ۱۳۵ نفر (۸۱/۳۲ درصد)، از پاسخ‌دهندگان اعلام داشتند که کیفیت زندگی آن‌ها بعد از اشتغال در شهرک بهبود یافته است. ۳۱ نفر (۱۸/۶۸ درصد)، از پرسش‌شوندگان نیز اعلام داشتند که شاخص‌های کیفیت زندگی آن‌ها قبل از اشتغال در شهرک مطلوب‌تر از بعد از اشتغال در شهرک صنعتی بوده است و هیچ پاسخ دهنده‌ای بر برابری شاخص‌های کیفیت زندگی در دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی پاسخ نداد در نتیجه بیشتر پاسخ دهنندگان (۸۱/۳۲ درصد)، عقیده داشتند که اشتغال در شهرک بر افزایش کیفیت زندگی آن‌ها موثر بوده که آماره Z با ۸/۴۲۱- و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ نیز موید این مطلب است.

جدول ۱۹- نتایج آزمون ویلکاکسون، برای تعیین وضعیت کیفیت زندگی روستاییان قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی

مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	تعداد		Z	کیفیت زندگی قبل و بعد از اشتغال
۱۲۱۵۳	۹۰/۰۲	۱۳۵	رتبه‌های منفی	-۸/۴۲۱	سطح معناداری
۱۷۰۸	۵۵/۱۰	۳۱	رتبه‌های مثبت	۰/۰۰۰	
		۰	برابری		
		۱۶۶	جمع		

در نتیجه می‌توان فرضیه تحقیق مبنی بر اینکه کیفیت زندگی روستاییان بعد از اشتغال در شهرک بهبود یافته است را تایید نمود. پس از آن جهت آشنایی با نظریات روستاییان غیر شاغل در شهرک صنعتی خیام در منطقه مورد مطالعه جهت بررسی اثرات شهرک صنعتی بر کیفیت زندگی روستاییان و اطمینان از اینکه آیا تغییرات به وجود آمده در کیفیت زندگی روستاییان متأثر از احداث شهرک صنعتی خیام می‌باشد یا خیر، به بررسی نظریات دو گروه شاغل در شهرک صنعتی و گروه شاهد پرداخته شد. جهت رسیدن به این هدف و تعیین سطح توافق و اختلاف نظر بین دو گروه با توجه به رتبه‌ای بودن شاخص‌های کیفیت زندگی و مستقل و اسمی بودن دو فاکتور شاغلان شهرک و گروه شاهد از آزمون من ویتنی^{۱۳}، استفاده گردید. برای انجام این آزمون ابتدا به محاسبه مجموع میانگین پاسخ‌های دو گروه پرداخته شد که گروه غیر شاغل با میانگین ۲/۹۶ درصد و گروه شاغل با میانگین ۲/۶۲ درصد اعتقاد دارند که، شهرک صنعتی خیام در افزایش کیفیت زندگی روستاییان مؤثر بوده است (جدول ۲۰).

جدول ۲۰- میانگین نظریات دو گروه شاغل و غیر شاغل در شهرک صنعتی

شاخص	میانگین
گروه غیر شاغل	۲/۹۶
گروه شاغل	۲/۶۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

پس از مشخص نمودن نظریات دو گروه با استفاده از آزمون من ویتنی به بررسی سطح معناداری، پاسخ‌های دو گروه شاهد و شاغل در شهرک صنعتی اقدام گردید (جدول ۲۱). نتایج آزمون گویای آن است که، با توجه به مقدار من ویتنی به دست آمده برابر با ۵۱۹۲ و سطح معناداری کوچک‌تر از ۵ درصد ($sig < 0/05$)، مشخص می‌گردد که از نظر گروه شاهد نیز شهرک صنعتی خیام بر افزایش کیفیت زندگی روستاییان منطقه تأثیرگذار بوده است.

جدول ۲۱- نتایج آزمون تأثیر شهرک صنعتی بر کیفیت زندگی دو گروه شاغل و غیر شاغل

گروه شاهد و گروه شاغل	
من ویتنی	۵۱۹۲
ویلکاکسون	۱۹۰۵۳
Z	-۹/۸۲۴
سطح معناداری	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

بحث و نتیجه‌گیری

در چند دهه‌ی اخیر، کیفیت زندگی به عنوان یکی از موضوعات جالب مورد توجه بسیاری از علوم بوده است. از آنجا که روستاها به عنوان بخش مولد و تأمین کننده نیازهای اساسی زندگی به شمار می‌روند، توجه و تلاش جدی جهت ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان روستایی یکی از مهم‌ترین ضروریات به شمار می‌رود. در همین راستا به نظر می‌رسد، یکی از پدیده‌های مهمی که سهم عمده‌ای در بهبود کیفیت زندگی روستاها ایفا می‌نماید احداث مراکز و نواحی صنعتی در نزدیکی روستا است زیرا صنایع زمینه‌ساز ایجاد اشتغال‌های اصلی و جانبی برای روستاییان می‌باشد و اشتغال روستاییان خود باعث افزایش درآمد، ماندگاری افراد در روستا، افزایش فرصت دسترسی به خدمات، کاهش شکاف مناطق شهری و روستایی، بهبود عوامل زیرساختی و غیره می‌شود. در این میان کیفیت عینی نتیجه دست‌یابی به شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش جهت انعکاس میزان دسترسی به نیازهای انسانی است که وضعیت ظاهری و ملموس زندگی را به نمایش می‌گذارد.

با توجه به نتایج به دست آمده در بخش یافته‌های تحلیلی در خصوص فرضیه اول گویای می‌توان گفت، با توجه به t محاسبه شده برای کیفیت زندگی که برابر با $۷۶/۲۷۱$ می‌باشد و از مقدار بحرانی جدول در سطح ۹۹ درصد ($sig=۰/۰۰۰$) بزرگ‌تر می‌باشد شهرک صنعتی خیام بر افزایش کیفیت زندگی روستاییان مؤثر بوده است. همچنین نتایج گویای آن است که، مصرف کالاهای بادوام در میان شاغلان پس از اشتغال در شهرک افزایش یافته است که این امر نشان دهنده گسترده‌ی فرهنگ مصرف و بهبود وضعیت اقتصادی خانوارها در بین جامعه نمونه است. اما از سوی دیگر اشتغال در شهرک صنعتی و کم شدن وقت آزاد در میان شاغلان فرصت تفریح و گذران اوقات فراغت را در میان آنان کاهش داده است.

نتایج به دست آمده در خصوص فرضیه دوم تحقیق نیز نشان دهنده آن است که، بین میزان کیفیت عینی زندگی روستاییان (شاغل در شهرک صنعتی) در قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی تفاوت معناداری وجود دارد. چرا که نتایج آزمون ویلکاکسون (Wilcoxon)، در خصوص این فرضیه بیانگر آن است که، ۱۳۵ نفر ($۸۱/۳۲$ درصد)، از پاسخ‌دهندگان اعلام داشتند که کیفیت زندگی آن‌ها بعد از اشتغال در شهرک بهبود یافته است. ۳۱ نفر ($۱۸/۶۸$ درصد)، از پرسش‌شوندگان نیز اعلام داشتند که شاخص‌های کیفیت زندگی آن‌ها قبل از اشتغال در شهرک مطلوب‌تر از بعد از اشتغال در شهرک صنعتی بوده که آماره Z با $-۸/۴۲۱$ و سطح معنی‌داری $۰/۰۰۰$ نیز موید این مطلب است. نتایج دیگر تحقیق در زمینه بررسی نظریات دو گروه شاغل و غیر شاغل در زمینه تأثیرات شهرک صنعتی بر کیفیت زندگی با توجه به آزمون من-ویتی و مجموع میانگین‌ها نشان دهنده آن است که با توجه به مجموع میانگین پاسخ‌های گروه غیر شاغل با $۲/۹۶$ درصد و گروه شاغل با $۲/۶۲$ درصد و سطح معناداری $۰/۰۰۰$ درصد

($sig < 0/05$) و مقدار من- ویتنی برابر با ۵۱۹۲ می‌توان به این نتیجه دست یافت که تغییرات به وجود آمده در کیفیت زندگی روستاییان متأثر از اشتغال در شهرک صنعتی بوده است و پاسخ‌های گروه غیر شاغل نیز موید این مطلب می‌باشد.

منابع

- ازکیا، م (۱۳۶۵)، «جامعه‌شناسی توسعه و توسعه‌نیافتگی ایران»، تهران: انتشارات اطلاعات.
- پاشازاده، ا (۱۳۹۱)، «بررسی اثرات اقتصادی- معیشتی شهرک‌های صنعتی بر نواحی روستایی، مطالعه موردی: شهرک صنعتی گرمی»، مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه روستایی دانشگاه گیلان. استانداری گیلان.
- پوراحمد، ا، طاهرخانی، م. و باباخانی، ر (۱۳۸۸)، «نقش نواحی صنعتی در اشتغال و کاهش مهاجرت‌های روستایی مطالعه موردی ناحیه صنعتی لاسجرد»، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۳، صص ۵۶-۴۳.
- پورطاهری، م، رکن‌الدین افتخاری، ع. ر. و حسینی، ن.ا (۱۳۹۰)، «نقش میراث فرهنگی در کیفیت زندگی ساکنان روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان لامرد»، فصلنامه فضای جغرافیایی، شماره ۳۳، صص ۱۰۰-۸۳.
- توکلی نیا، ج و نعمتی، ع.ر (۱۳۸۷)، «رابطه بین شهرک‌های صنعتی با توسعه فضایی در استان ایلام»، مسکن و محیط روستا، برنامه ریزی منطقه‌ای، شماره ۱۲۵، صص ۸۷-۷۴.
- جواهری، ف، سراج زاده، س.ح. و رحمانی، ر (۱۳۸۹)، «تحلیل اثرات اشتغال زنان بر کیفیت زندگی آنان، مطالعه موردی: زنان شاغل در وزارت جهاد کشاورزی»، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، شماره‌ی ۲، صص ۱۶۲-۱۴۳.
- رحیمی، ع (۱۳۸۳)، «تبیین ویژگی‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی و صنایع روستایی با تکیه بر تجارب دیگر کشورها»، تهران: نشر جامع نگر.
- رضوانی، م.ح، شکیباء، ع. ر. و منصوریان، ح (۱۳۸۷)، «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی»، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۰ و ۳۱، صص ۶۰-۳۵.
- رضوانی، م.ح، متکان، ع.ا، منصوریان، ح و ستاری، م.ح (۱۳۸۸)، «توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری، مطالعه موردی شهر نورآباد استان لرستان»، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره ۲، صص ۸۷-۱۱۰.
- رهنما، گ (۱۳۵۷)، «گزارشی در مورد کیفیت زندگی زنان کارگر در ایران»، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- سکاران، ا (۱۳۸۱)، «روش‌های تحقیق در مدیریت»، (ترجمه محمد صائبی و محمود شیرازی)، چاپ دوم، تهران، انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
- سلیمی، ص (۱۳۷۸)، «منابع و مسائل آب شهرستان شهریار»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری.

- شرکت شهرک‌های صنعتی ایران (۱۳۷۹)، «شهرک‌های صنعتی به روایت دیگر»، انتشارات شرکت شهرک‌های صنعتی ایران.
- طاهری، ع (۱۳۸۰)، «درآمدی بر جغرافیا و تاریخ نیشابور»، نیشابور: انتشارات شادپاخ.
- طرح و برنامه، جهاد کشاورزی زبرخان (۱۳۸۸).
- عنبری، موسی (۱۳۸۹)، «بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران (۱۳۸۵ تا ۱۳۶۵)»، فصلنامه توسعه روستایی، شماره ۲، صص ۱۸۱-۱۴۹.
- قدمی، م و معتمد، س (۱۳۹۲)، «بررسی کیفیت زندگی در شهرهای کوچک با تاکید بر بعد سلامت فردی و اجتماعی (مطالعه موردی: شهر نور، استان مازندران)»، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، شماره ۴۹(۱)، صص ۳۳-۵۰.
- قره باغیان، م و ضرغامی، م. (۱۳۷۷)، «نوسازی و توسعه»، تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا، چاپ اول.
- کردزنگنه، ج (۱۳۸۵)، «بررسی کیفیت زندگی مرتبط با سالمندان و عوامل مؤثر بر آن»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- ماستری فراهانی، م (۱۳۸۳)، «تأثیر ایجاد شهرک صنعتی و نقش آن در تحول نواحی روستایی (نمونه موردی شهرک صنعتی ایبک آباد اراک)»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- مطیعی لنگرودی، س.ح. و نجفی کانی، ع.ا (۱۳۹۰)، «توسعه و صنعتی سازی روستا: نظریه‌ها، روش‌ها و راهبردهای توسعه صنعتی»، تهران، موسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- میسرا، آ.پ (۱۳۶۶)، «صنعتی کردن روستای در کشورهای جهان سوم»، ماهنامه روستا و توسعه، گزیده مقالات، شماره اول.
- نصیری، ا (۱۳۸۸)، «استقرار واحدهای صنعتی، عاملی تأثیرگذار بر فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی، نمونه تجربی روستاهای شهر بومهن»، مجله فضای جغرافیایی، شماره ۲۰، صص ۱۲۳-۱۰۹.
- Bloom, D.E., Craig, P.H, Malaney, P.N. (2001), "*The Quality of Life in Rural Asia*", Oxford University Press, Hong Kong.
- Bowling, A., (1995), "The concept of Quality of life in relation to health, medicine nei secol". *Bulletin of the world Health Organization*, 82(3): 633-645.

- Calman, K.C.,(1986), "Quality of Life in Cancer Patients - a Hypothesis". *Journal of Medical Ethics*, 10: 124-127.
- Costanza, R. (2007), "Quality of life: An approach integrating opportunities, human needs, and subjective well-being". *Ecological Economics*, 2-3: 267- 276.
- Das, D., (2008), "Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, Social Indicators Research". *Social Indicators Research*, 88:297-310.
- Desai,v., (1980), "*Management of small- scale Industry Himalaya*", Publishing House. p 464.
- Epley, D. and Menon, M., (2007), "A Method of Assembling Cross-sectional Indicators into a Community Quality of Life". *Soc Indic Res*, 88:281-296.
- Epley, D. and Menon, M., (2007), "A Method of Assembling Cross-sectional Indicators into a Community Quality of Life". *Soc Indic Res*, 88:281-296.
- Fayers, M. and Machin, D., (2000), "*Quality of life Assessment, Analysis &, Interpretation*", John Wiley & Sons Ltd.
- Foo, T.S. (2000), "Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997- 1998), Habitat International". *Habitat International*, 24(1): 31-49.
- Hug, S. (1994), "*Global Industrialization: A Developing country perspective, Industrial Ecology and Global Change*", Cambridge University Press.
- Jan Nilssona, b., Margareta Grafstroma, b.c., Shahaduz Zamand, Z, Nahar Kabira. (2012), "Role and function: Aspects of quality of life of older people in rural Bangladesh". *Journal of Aging Studies*, 19(3): 363–374.
- Johnson, J. and Rasker, R., (1995), "The role of economic and quality of life values in rural business location". *Journal of Rural studies*, 11(4): 405- 416.
- Lee, Y. J., (2008), "Subjective quality of Life Measurement in Taipei", *Building and environment*, 43(7): 351-370.
- Pacione M., (2003). "Urban environmental quality and human wellbeing a social geographical perspective". *Landscape and Urban Planning*,65: 19–30.
- Pal, A. and Kumar, k U.C. (2005), "Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in west Bangal, India Rural development, *Journal of Rural Development*, 15(2): 83-93.

- Parikh, A., (1996), "Impact of rural industrialization on village life and economy: A social accounting matrix approach". *Economic Development and Cultural Change*, 44(2): 351-377.
- Pukeliene, V., & Starkauskiene, V., (2009), Quality of Life: Factors determining its Measurement Complexity". *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 22(2): 147-156.
- Raphael, D., Renwick, R., Brown, I., Rootman, I., (1996), "Quality of life indicators and health: current status and emerging conceptions". *Soc. Indicators Res*, 39 (1): 65–88.
- Shih, J.T., (1985), "*Decentralized Industrialization and Rural Non-Farm Employment in Taiwan*". Association of Development Research and Training Institutes of Asia and the Pacific.
- Woldsemait, B., (1979), "Prospects for Rural Industrialization in Ethiopia". *Ethiopia Journal of Development Research*, 3(2):15-28.